PHÂN TÍCH, THIẾT KẾ HỆ THỐNG THÔNG TIN

Bài 04. Thiết kế dữ LIỆU

Phù Khắc Anh

TÓM TẮT NỘI DUNG

- I. Thiết kế dữ liệu cấp cao
- II. Thiết kế dữ liệu cấp thấp
- III. Thiết kế mã
- IV. Thiết kế dữ liệu vật lý
- V. Bài tập

I. Thiết kế dữ liệu cấp ca

- Giúp sinh viên nhận xác định được cách thiết kế dữ liệu cấp cao, độc lập với mô hình cài đặt và dùng chung cho nhiều mô hình dữ liệu, chuyển đổi tổng quát hóa và chọn lựa khóa chính

II. Thiết kế dữ liệu cấp thấp

 Giúp sinh viên nhận định được cách chuyển đổi kết quả của thiết kế luận lý cấp cao sang một mô hình dữ liệu nhất định

III. Thiết kế mã

 Xác định cách thiết kế mã cho dữ liệu

IV. Thiết kế dữ liệu vật lý

 Chuyển các mô tả dữ liệu luận lý sang các đặc tả kỹ thuật nhằm lưu trữ và truy xuất dữ liệu

I.Thiết kế dữ liệu

- Chuyển đổi tổng quát hóa
- Lựa chọn tập con

Chuyển đổi tổng quát hóa & tập con

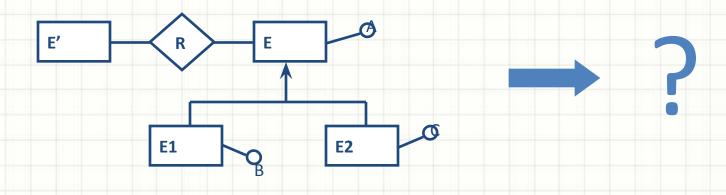
- Cần thiết khi
 - Mô hình cài đặt không hỗ trợ
 - Mô hình quan hệ, mạng, phân cấp...

Xem xét

- Các đặc trưng kế thừa của thực-thể-chuyên-biệt từ thực-thể-tổng-quát
 - Thuộc tính, định danh, mối kết hợp
- Mối kết hợp tống quát hóa

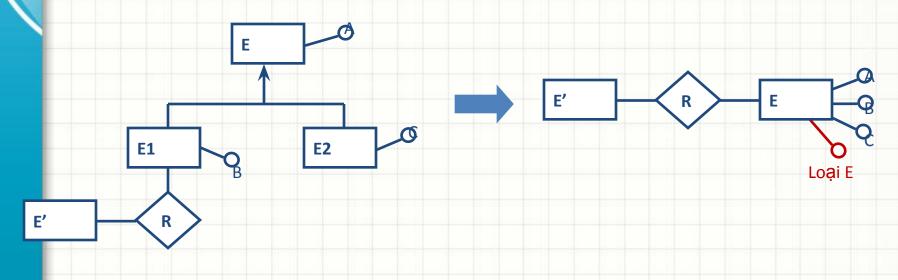
Chuyển đổi tổng quát hóa & tập con

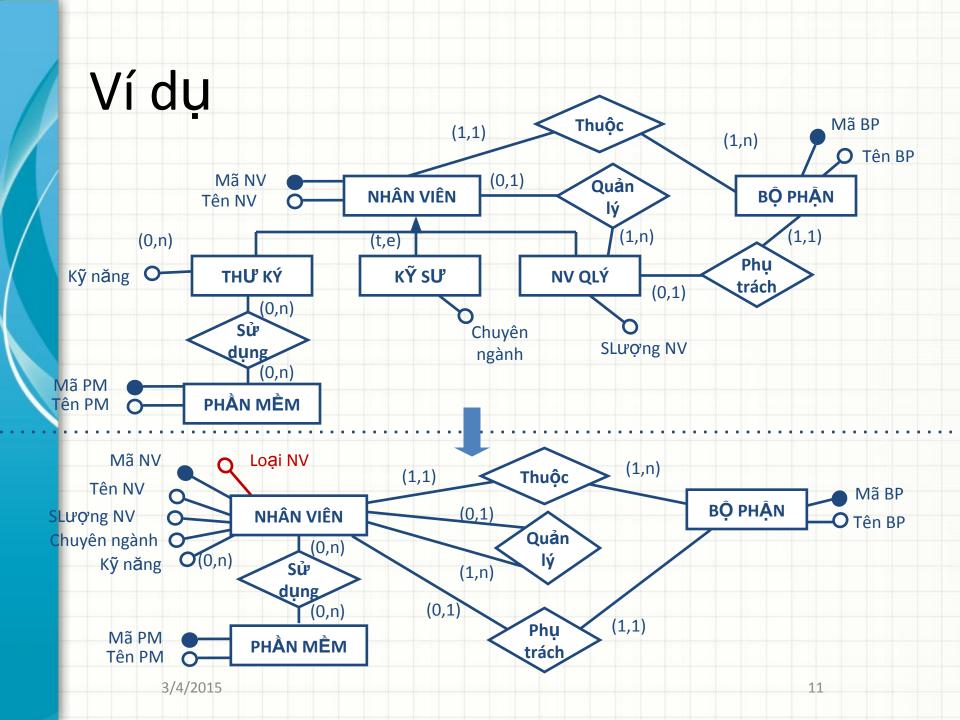
- Phương án chọn lựa
 - Dùng thực thể tổng quát
 - Dùng thực thể chuyên biệt
 - Dùng mối kết hợp

Dùng thực thể tổng quát

- Các đặc trưng của thực-thể-chuyên-biệt sẽ được chuyển sang thực-thể-tổng-quát
- Thêm thuộc tính LoạiE
 - MGT(LoạiE) = {E, E1, E2, E1E2}

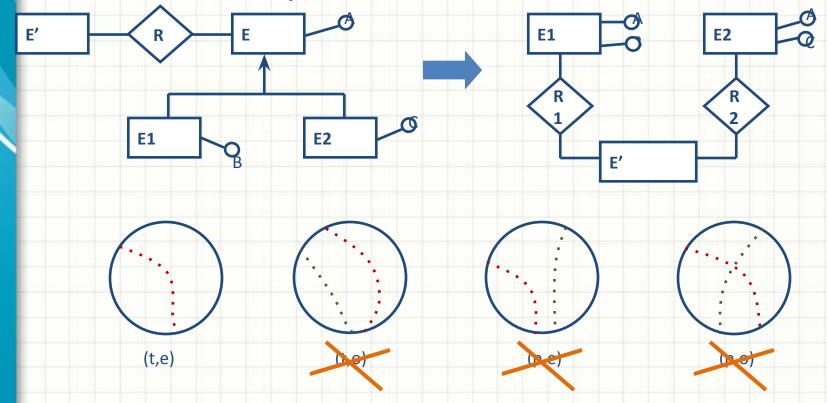

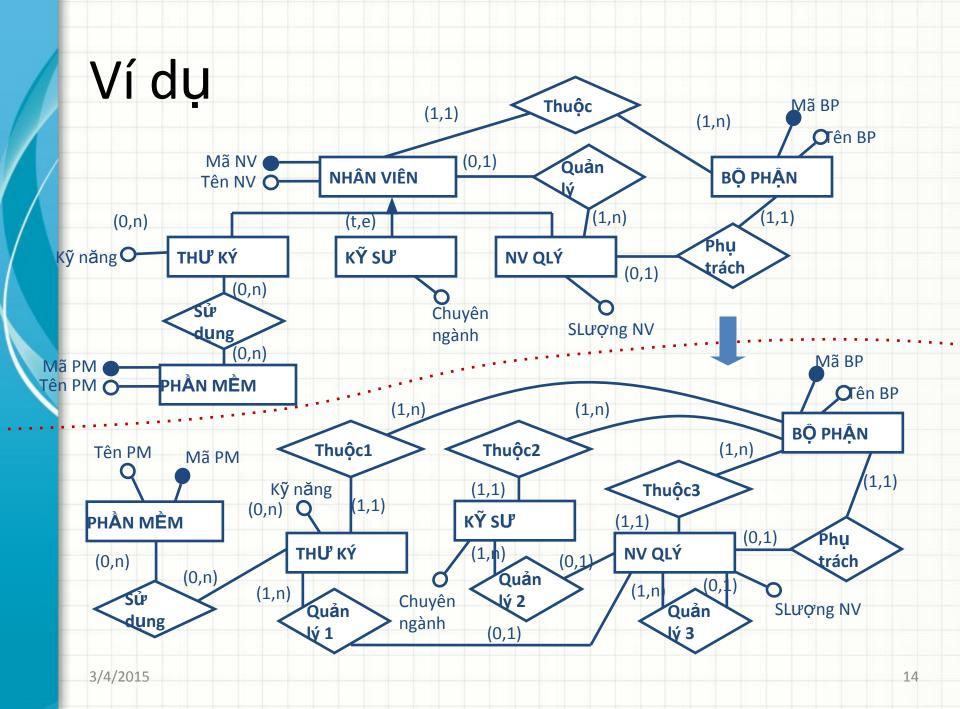
Dùng thực thể tổng quát (tt)

Ưu điể	m	Khuyết điểm
Giải pháp đơn giản n sinh thêm các mối kết h	, , , , , , , , , , , , , , , , , , , ,	Có thể phát sinh ra 1 số lớn các giá trị rỗng cho các thuộc tính mà chỉ dùng cho một loại thực thể tập con mà thôi
Áp dụng cho tất cả các cấu trúc tổng quát hóa như toàn bộ (t) và bán phần (p), chồng lắp (o) và riêng biệt (e)		Tất cả các tác vụ muốn truy cập đến một thực thể tập con phải truy cập toàn bộ tất cả các thực thể tập con
		Phát sinh thêm một số RBTV cần phải kiểm tra

Dùng thực thế chuyên biệt

 Chuyển đổi tất cả đặc trưng của thực-thể-tổng-quát xuống các thực-thể-chuyên-biệt

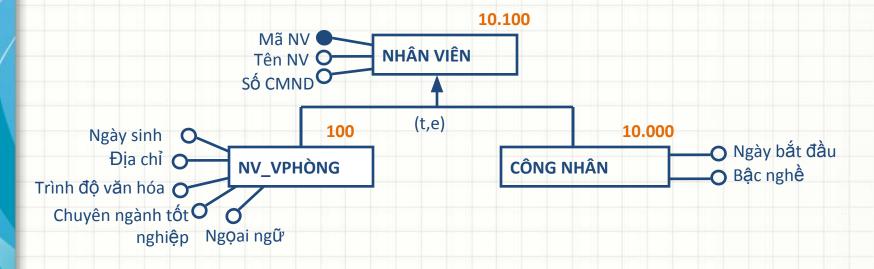

Dùng thực thể chuyên biệt (tt)

Ưu điểm	Khuyết điểm
Thuộc tính riêng của thực thể tập con chỉ biểu diễn riêng cho loại thực thể tập con đó	Cách chọn lựa này không áp dụng được cho cấu trúc tổng quát hóa loại chồng chéo (o) và bán phần (p), chỉ dùng được cho toàn phần (t) và riêng biệt (e)
Các tác vụ liên quan đến một loại thực thể tập con chỉ truy cập đến loại thực thể tập con đó	Quan niệm các thực thế tập con trước đây cùng là chuyên biệt hóa của một thực thế tổng quát không còn nữa. Quan niệm này có thế là chủ yếu liên quan đến một số xử lý
	Nếu thuộc tính của thực thê tổng quát là đáng kể thì sự lập lại trong lược đồ đáng xem xét lại
	Các tác vụ trước đây thao tác lên thực thê tông quát nay phải thao tác lên tất cả các thực thê tập con

Lựa chọn chuyên biệt | tổng quát

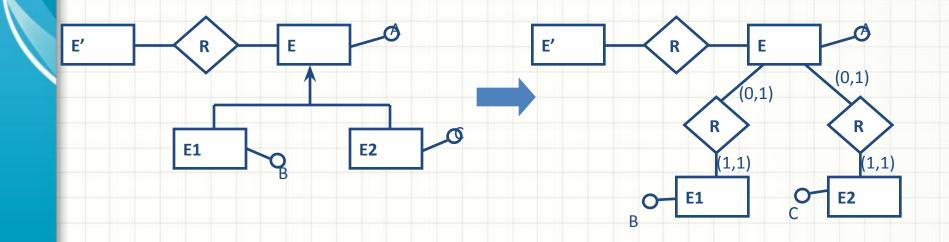
Xử lý	Tần suất	Chọn lựa tối ưu
(o1) Tính lương sản phẩm cho công nhân phân xưởng	2/ tháng	Tách (gộp)
(o2) Tính lương cho nhân viên văn phòng	1/tháng	Tách
(o3) Tìm kiếm thông tin về công nhân	1000/ngày	Tách (gộp)
(o4) Tổng hợp danh sách chung của toàn bộ nhân viên	5/tháng	Gộp
(o5) Truy xuất thông tin nhân viên văn phòng	20/tháng	Tách

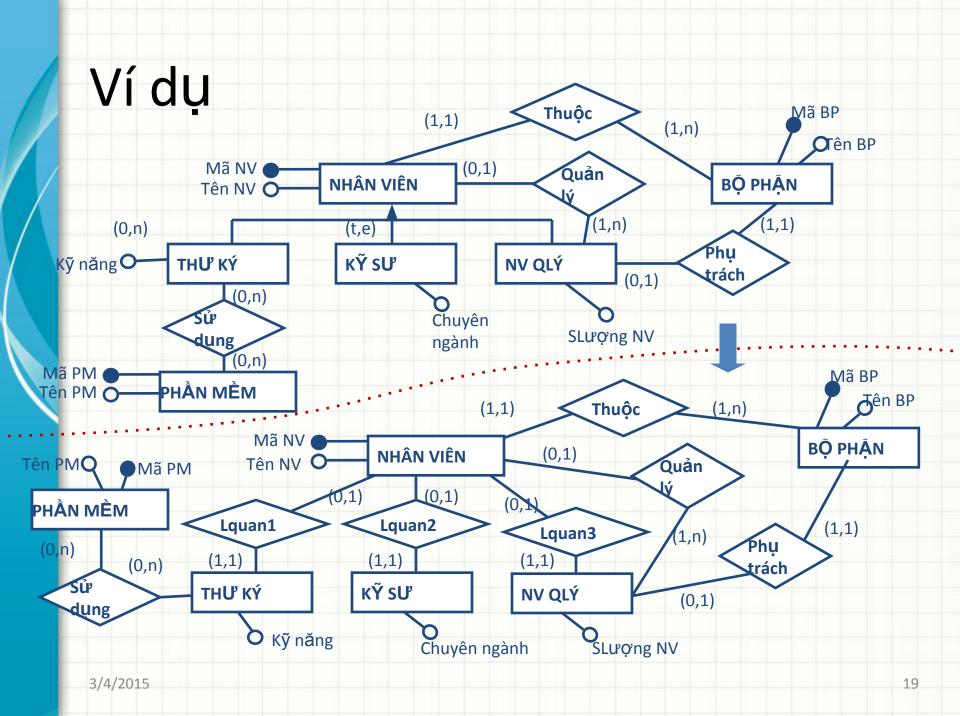
Lựa chọn chuyên biệt | tống quát

- Phụ thuộc
 - Dung lượng
 - Gộp: dung lượng lớn
 - Tách: dung lượng tối ưu
 - Xử lý
 - Ưu tiên các xử lý có tần suất cao
 - Ví dụ
 - Nếu ưu tiên o4 : gộp
 - Nếu ưu tiên o2, o3: tách

Dùng mối kết hợp

- Bổ tổng quát, chuyên biệt
- Tạo mối kết hợp từ thực-thể-tổng-quát đến thực-thể-chuyên-biệt

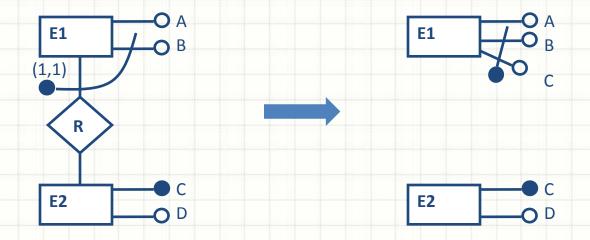
Dùng mối kết hợp (tt)

Ưu điểm	Khuyết điểm
Có thể mô hình tất cả các loại cấu trúc tổng quát hóa toàn bộ / bán phần và chồng chéo / riêng biệt	Lược đồ kết quả khá phức tạp. Ví dụ như thêm một thể hiện cho một thực thể tập con phải thêm mới một thể hiện cho quan hệ và một thể hiện cho thực thể tổng quát hóa
Rất uyên chuyên khi thay đôi yêu cầu của ứng dụng	Phải chấp nhận sự dư thừa khi biểu diễn mối liên kết IS-A thành mối kết hợp

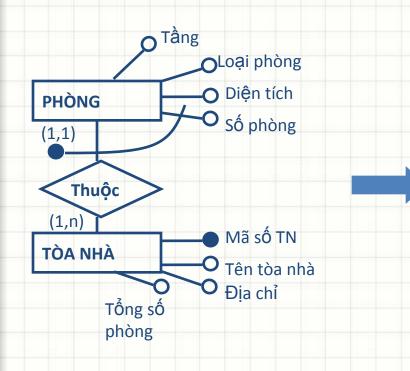
II. Thiết kế luận lý dữ liệu cấp thấp

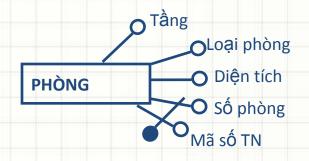
- Chuẩn bị
 - Loại bỏ định danh ngoài
 - Loại bỏ thuộc tính đa trị và thuộc tính kết hợp
- Chuyển đổi mô hình thực thể kết hợp sang mô hình quan hệ

Loại bỏ định danh bên ngoài

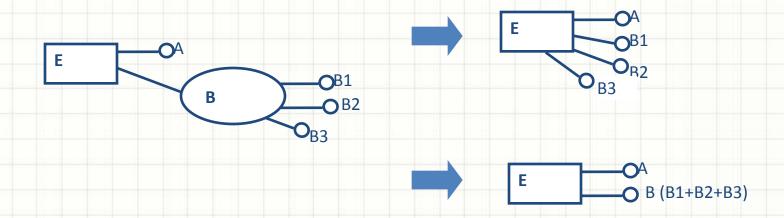
Ví dụ

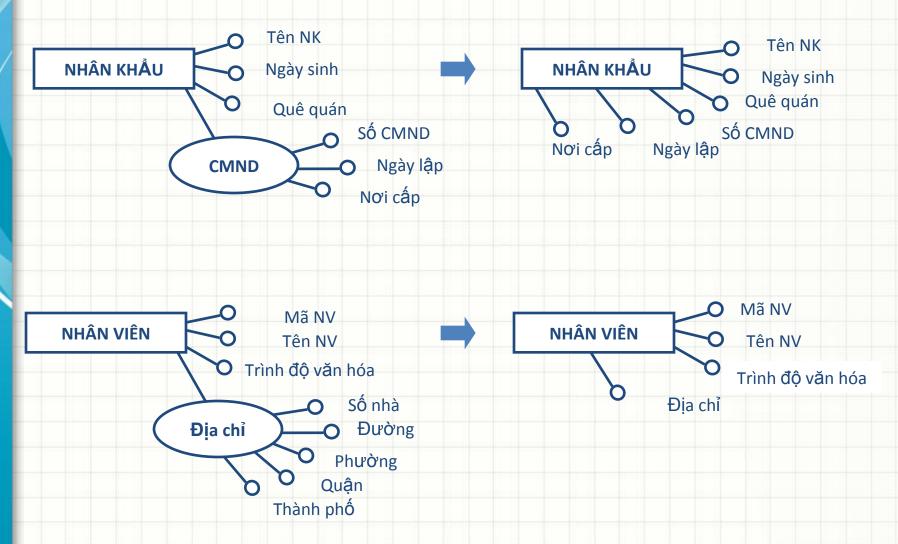

Loại bỏ thuộc tính kết hợp

Ví dụ

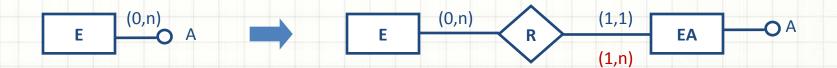

3/4/2015

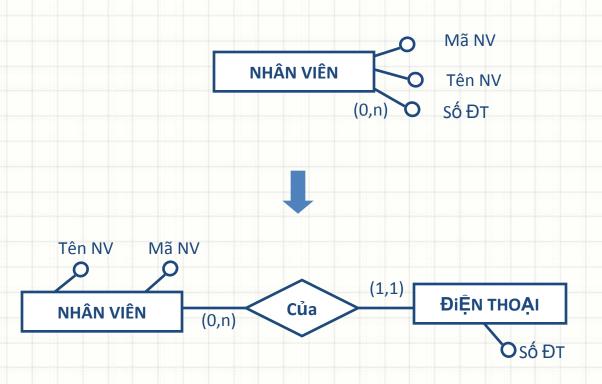
25

Loại bỏ thuộc tính đa trị

Thuộc tính đa trị ở thực thể

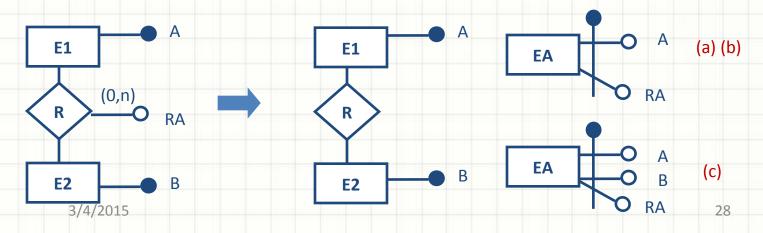
Ví dụ

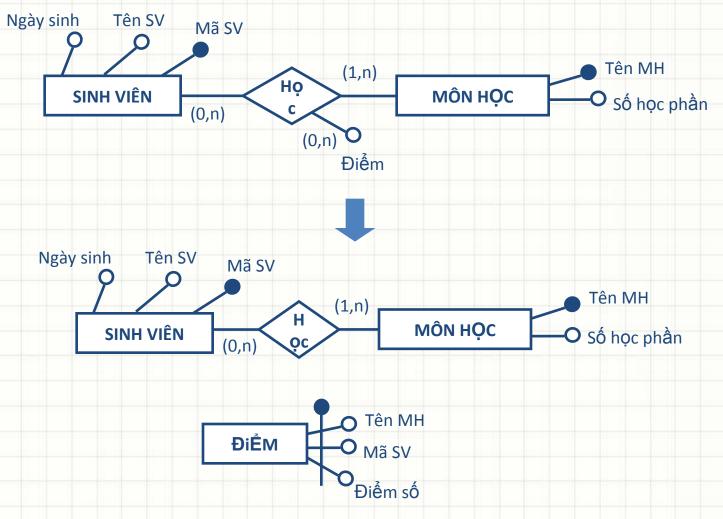
3/4/2015 27

Loại bỏ thuộc tính đa trị (tt)

- Thuộc tính đa trị ở mối kết hợp
 - (a) R là mối kết hợp 1-1
 - EA sẽ có định danh của E1 hoặc E2 kết hợp với RA
 - (b) R là mối kết hợp 1-N
 - EA sẽ có định danh của E1 kết hợp với RA
 - (c) R là mối kết hợp N-N
 - EA sẽ có định danh của E1 và E2 kết hợp với RA

Ví dụ

3/4/2015

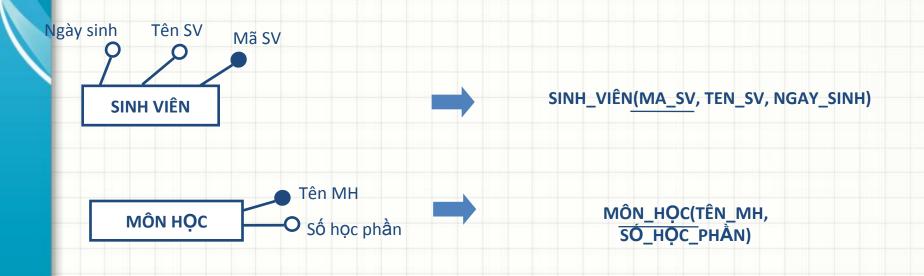
29

Chuyến mô hình ER → Quan hệ

- Chuyển đổi thực thể
- Chuyển đổi mối kết hợp

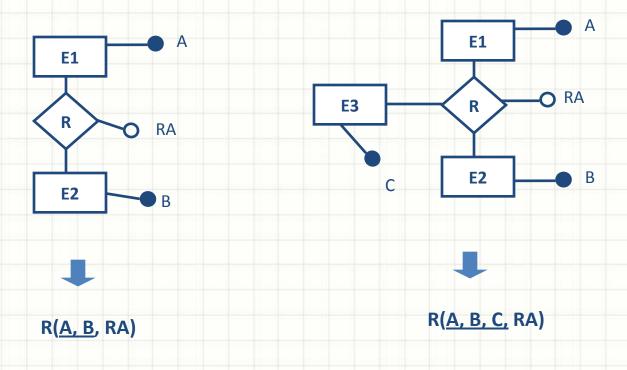
Chuyển đổi thực thể

- 1 thực thể ightarrow 1 quan hệ
- Thuộc tính → thuộc tính
- Định danh → khóa chính

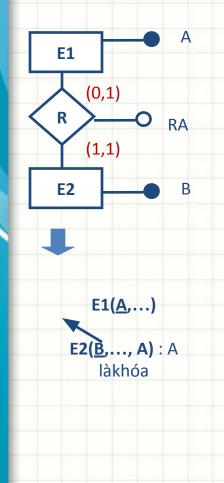
Chuyển đổi mối kết hợp

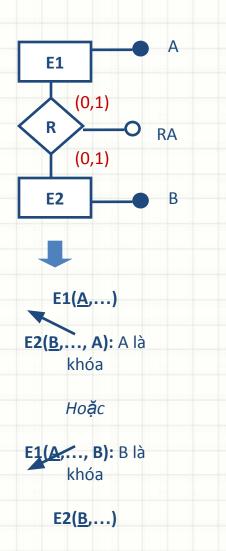
Qui tắc chung

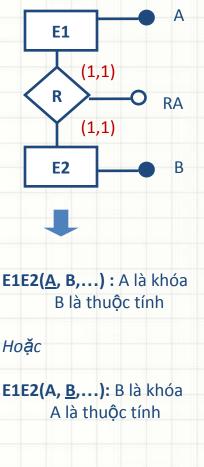

Chuyển đổi mối kết hợp (tt)

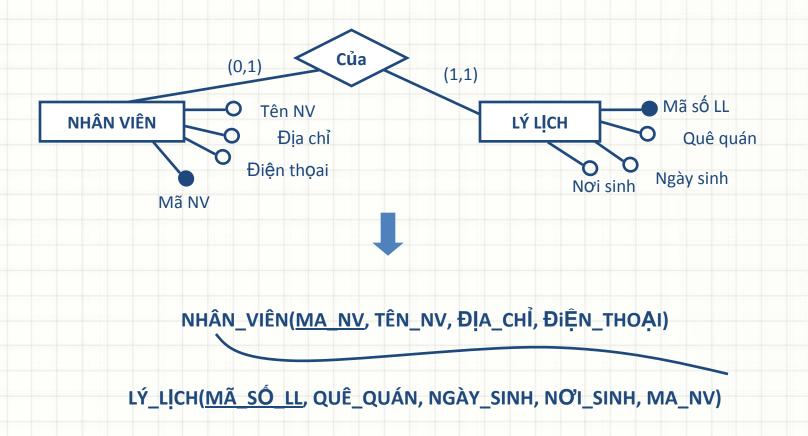
Mối kết hợp 1-1

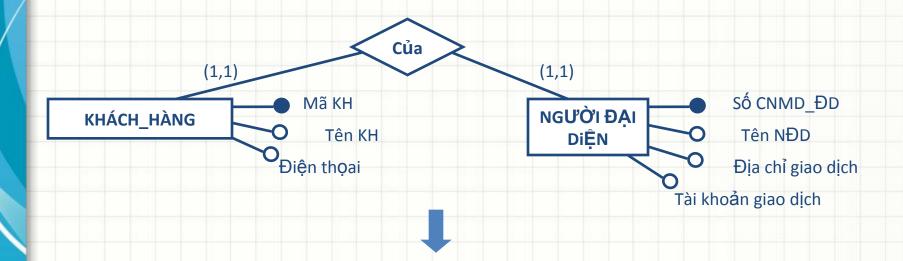
Ví dụ

3/4/2015

34

Ví dụ (tt)

KH_NĐDIỆN (MÃ_KH, TÊN_KH, ĐIỆN_THOẠI, SO_CMND_ĐD, TÊN_NĐD, ĐỊA_CHỈ_GIAO_DỊCH, TÀI KHOẢN_GIAO_DỊCH)

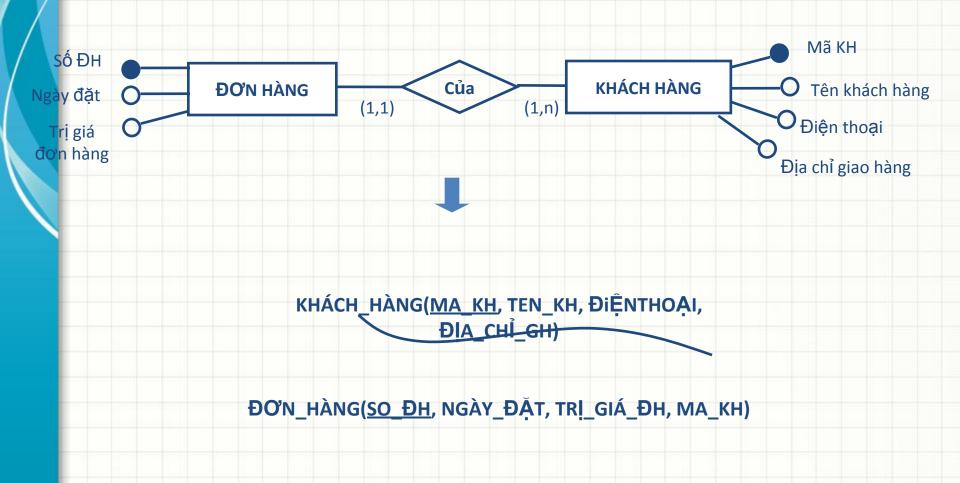
3/4/2015 35

Chuyển đổi mối kết hợp (tt)

Mối kết hợp 1-N

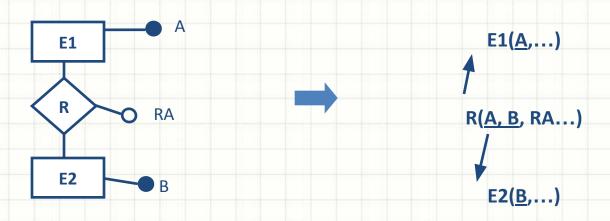
Ví dụ

37

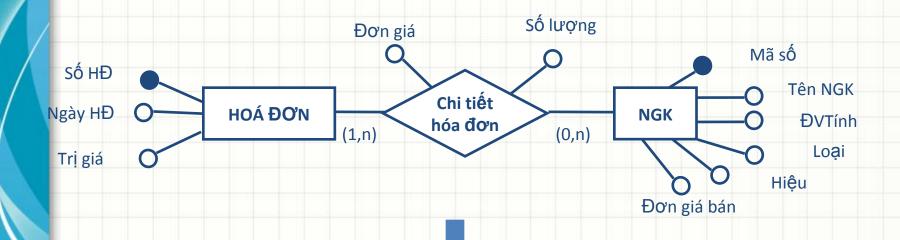
Chuyển đổi mối kết hợp (tt)

Mối kết hợp N-N

3/4/2015 38

Ví dụ

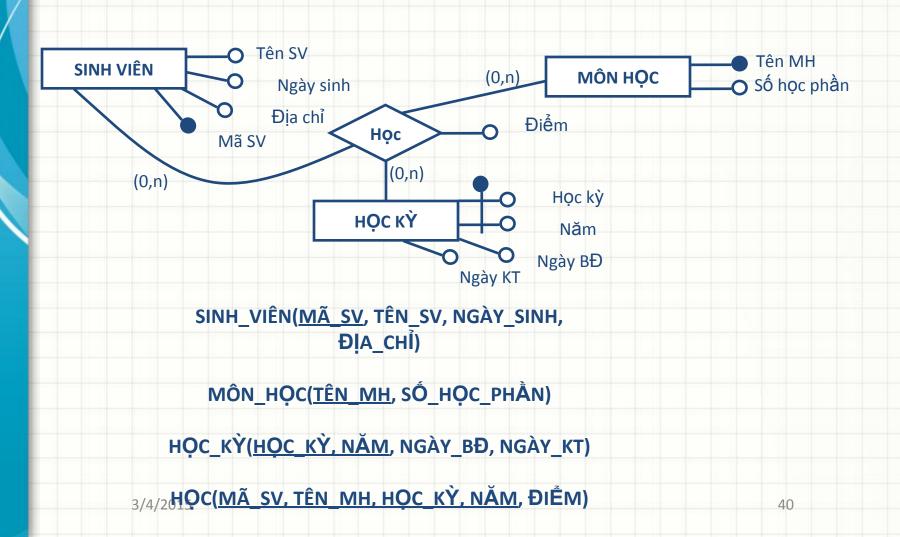
HÓAĐƠN(SỐ HD, NGÀY HD, TRỊGIÁ)

CHITIET_HD(SO_HD, MÃSÓ, SỐLƯỢNG, ĐƠN_GIÁ)

NGK(<u>MÃSÓ</u>, TÊN_NGK, ĐVTÍNH, LoẠI, HIỆU, ĐƠNGIÁ_BÁN)

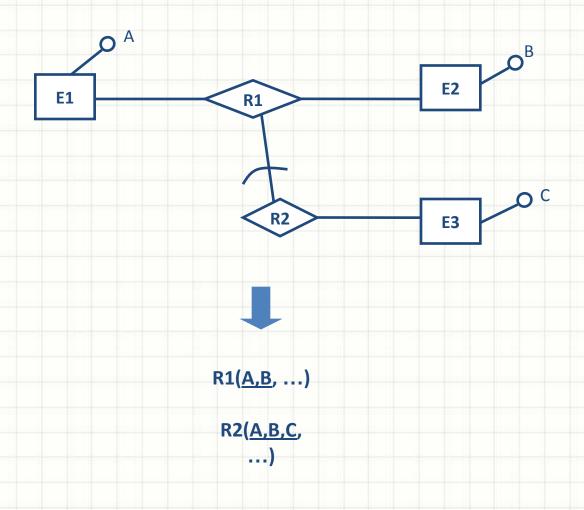
Chuyển đổi mối kết hợp (tt)

Mối kết hợp đa phân

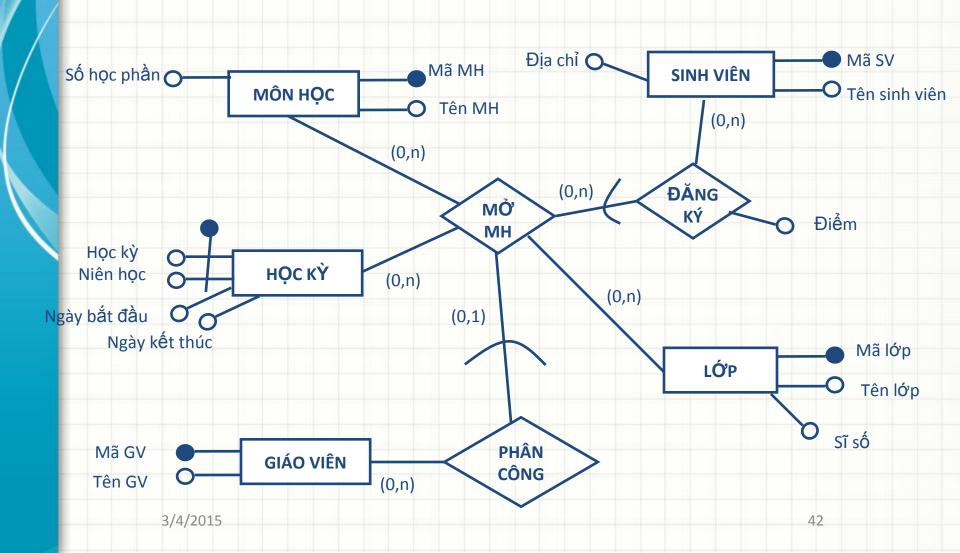

Chuyển đổi mối kết hợp (tt)

Mối kết hợp mở rộng

Ví dụ

Ví dụ (tt)

MÔN_HỌC(MA_MH, TÊN_MH, SỐ_HP)

HỌC_KỲ(HOC_KỲ, NIÊN_HOC, NGÀY_BĐ, NGÀY_KT)

GIÁO_VIÊN(MÃ_GV, TÊN_GV)

SINH_VIÊN(MÃ_SV, TÊN_SV)

LỚP(MÃ_LỚP, TÊN_LỚP, SĨ_SỐ)

MỞ MH(MÃ MH, MÃ LỚP, HOC KỲ, NIÊN HOC)

ĐĂNG_KÝ(MÃ MH, MÃ LỚP, HOC KÝ, NIÊN HOC, MÃ SV, ĐIỂM)

PHÂN_CÔNG(MÃ MH, MÃ LỚP, HOC KY, NIÊN HOC, MÃ GV)

3/4/2015

Khóa chính quá phức tạp

43

III.Thiết kế mã

- Tìm các hình thức mã hóa
 - Mã quận, mã bưu điện
 - Mã xe
 - Mã sinh viên
 - ...
- Dễ dàng cho việc
 - Quản lý và xử lý thông tin trong máy tính
 - Nhận dạng và phân loại dữ liệu
- Phải được thiết kế trên cơ sở uyển chuyển và có khả năng mở rộng

Thiết kế mã (tt)

- Ngữ nghĩa của mã hóa
 - Duy nhất
 - Mã phải duy nhất để nhận dạng đối tượng dữ liệu
 - Phân loại
 - Phân loại dữ liệu thành các nhóm khác nhau, dựa trên mã phân biệt được nhóm
 - Sắp xếp
 - Mã hóa thể hiện thứ tự của dữ liệu
 - Kiểm tra
 - Kiểm soát dữ liệu có được nhập đúng hay không

Thiết kế mã (tt)

- Một số đặc điểm
 - Vùng mã hóa: phạm vi mà mã được sử dụng
 - Có liên kết với các hệ thông bên ngoài, mã nên là chuẩn công nghiệp chung
 - Trong cùng 1 đơn vị, mã có phạm vi toàn công ty
 - Chu kỳ sử dụng
 - Ước lượng 1 lượng mã cần đủ trong chu kỳ
 - Ngữ nghĩa
 - Có thể hiểu mã bởi các thành phần liên quan

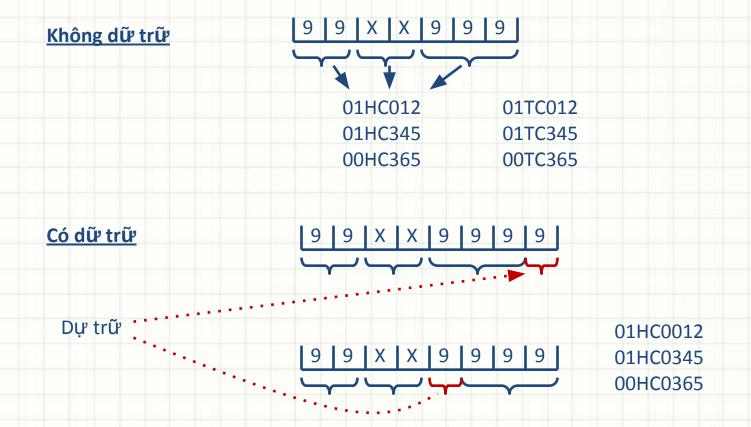
Ví dụ vùng mã hóa

 Mã môn học được thiết kế khác nhau trong cùng 1 trường

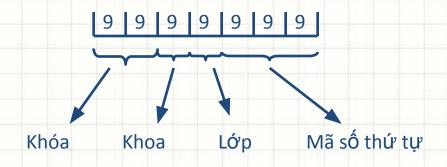
Ví dụ chu kỳ sử dụng

Mã số sinh viên

Ví dụ ngữ nghĩa

Mã số sinh viên

0011037 0011456

0111230

Một số loại mã

,	Tên mã	Mô tả	Ví dụ
	Mã tuần tự	Một số được gán một cách tuần tự	Mã số xe của tỉnh: 50 Thành phố HCM 60 Đồng Nai 62 Long An 63 Tiền Giang
	Mã khối	Một số được gán cho mỗi khối. Rồi một số sẽ được gán tuần tự trong khối đó → thuận tiện cho phân lọai dữ liệu	Mã khách hàng của từng chi nhánh được qui định như sau: 0001 khách hàng tại trung tâm 1000 khách hàng chi nhánh A 2000 khách hàng chi nhánh B 3000 khách hàng chi nhánh C

Một số loại mã (tt)

Tên mã	Mô tả	Ví dụ
Mã thập phân	Các đối tượng sẽ được mã hóa từ 0 đến 9, rồi đến lượt thành viên của mỗi đối tượng này cũng sẽ được mã hóa từ 0 đến 9,	Mã hóa phòng ban trong một công ty: 00 Ban giám đốc 1 Bộ phận kinh doanh 1 Nhóm 1 2 Nhóm 2 2 Bộ phận phát triển 10 Chi nhánh A 20 Chi nhánh B 30 Chi nhánh C
Mã theo ký số	Mỗi ký số của mã sẽ gán cho một ngữ nghĩa	Mã SV của trường ĐHKHTN TPHCM 1 2 3 4 01 1 1 100 01 2 1 120 1 Năm 2 Khoa 3 Lớp 4 số thứ tự

Một số loại mã (tt)

Tên mã	Mô tả	Ví dụ
Mã gợi nhớ	Chữ viết tắt hoặc biểu tượng của đối tượng được dùng để mã hóa	Mã hóa lớp học của trường đại học như sau: 00TC Lớp tại chức khóa 2000 01TC Lớp tại chức khóa 2001 00HC Lớp hòan chỉnh khóa 2000 01HC Lớp hoàn chỉnh khóa 2001
Mã kiểm tra	Dùng một ký số kiểm tra thêm vào sau mỗi mã số	

Muc đích:

- Chuyển các mô tả dữ liệu luận lý sang các đặc tả kỹ thuật nhằm lưu trữ và truy xuất dữ liệu
- Tạo một một thiết kế cho việc lưu trữ dữ liệu nhằm cung cấp một hiệu năng phù hợp và đảm bảo tính toàn vẹn, an toàn và khả năng phục hồi của CSDL

➤ Mô hình quan hệ
➤ Khối lượng dữ liệu
➤ Định nghĩa của thuộc tính
➤ Yêu cầu về thời gian trả lời
➤ Nhu cầu về an toàn dữ liệu
➤ Nhu cầu về backup/resotore
➤ Hệ quản trị CSDL sử dụng

Kiếu dữ liệu thuộc tính
 Mô tả mẫu tin vật lý
 Tổ chức file
 Kiến trúc chỉ mục và CSDL
 Tối ưu hóa truy vấn

- Thiết kế field
- Phân chia dữ liệu (partition)
- Gộp dữ liệu (demormalization)
- Thiết kế file dữ liệu vật lý

- Thiết kế field: đơn vị dữ liệu nhỏ nhất
- Thiết kế field bao gồm:
 - Chọn kiểu dữ liệu: phải thỏa các tiêu chuẩn sau:
 - Tối thiểu không gian lưu trữ
 - · Hiển thị tất cả tình huống giá trị
 - Cải tiến việc toàn vẹn dữ liệu
 - Hỗ trợ cho tất cả thao tác dữ liệu

- Thiết kế field Chọn lựa khoá chính:
 - Việc chọn lựa khóa chính trong mô hình luận lý
 đôi khi không thuận tiện trong cập nhật
 - Thêm một thuộc tính khóa không có ý nghĩa thực tế (nonintelligent key) → hỗ trợ cho các phép toán cập nhật tốt hơn thuộc tính khóa trước đó
 - Ví dụ:

_____Intelligent key

Modern

SẢN_PHẨM (MÃ SP, TÊN_SP, LOAI_SP, QUYCÁCH)

Nonintelligent key

[']M234

M123

SẢN_PHẨM (SP_ID, MÃ_SP, TÊN_SP, LOAI_SP, QUYCÁCH)

Thiết kế field bao gồm:

– Ví dụ:

SANPHAM

SP_ ID	Mã_SP	Tên_SP	Loại_SP	Quycách
1	M123	Sản phẩm X	М	12x4
2	M234	Sản phẩm Y	М	15x3
3	S012	Sản phẩm M	S	12x2
4 /	L121	Sản phẩm N	L	18x6

MÃ_SP của table SANPHAM có thể bị thay đổi mà không ảnh hưởng đến table HÓAĐƠN có khóa ngọai tham chiếu đến SANPHAM

HÓAĐO'N

HD_ ID	Số_HD	Ngày_HD	SP_ID	SLượng	Đơn giá
1	001/HD	1/1/2004	1	10	200
2	002/HD	1/1/2004	1	5	200
3	003/HD	2/1/2004	2 /	120	120
4	004/HD	3/1/2004	4	200	700

58

- Thiết kế field Chọn lựa khoá chính:
 - Khoá chính phức tạp sẽ làm giảm tốc độ truy cập CSDL trong máy tính→ chọn lựa khoá chính thay thế (nonintelligent key) đơn giản và hiệu quả hơn
 - Ví dụ:

Khoá chính luận lý (intelligent key)

ĐĂNG_KÝ(MÃ MH, MÃ LỚP, HỌC KỲ, NIÊN HỌC, MÃ SV, ĐIỂM)

Khoá chính mới (nonintelligent key)
ĐẦNG_KÝ(DKY ID, MÃ_MH, MÃ_LỚP, HỌC_KỲ, NIÊN_HỌC, MÃ_SV, ĐIỂM)

Tổ hợp các thuộc tính này được cài đặt là một khoá

- Phân chia dữ liệu (partition)
 - Phân chia theo chiều ngang (horizontal partition):
 phân chia các dòng trong một table thành nhiều table khách nhau
 - Tình huống áp dụng: khi nhiều người dùng khác nhau cần truy cập các dòng dữ liệu khác nhau
 - Ưu điểm:
 - Tối ưu hóa tốc độ truy cập dữ liệu
 - Nhược điểm
 - Phức tạp khi phải truy cập toàn bộ dữ liệu

Phân chia dữ liệu (partition)

– Ví dụ:

IOA_DON

KL: ~10.000.000/năm

Số_HD	Ngày_HD	Diễn_giải	Trị giá
Hd00001	1/1/04	Xxxxxx	1.000.000
Hd00002	2/1/04	Yyyyyyy	2.000.000
Hd15000	1/1/05	Zxzxzzxzx	1.400.000
Hd15001	2/1/05	Qqqqqqq	2.100.000
Hd30000	2/1/06	Asasasas	12.000.000
Hd30001	2/1/06	Dsdsdsds	1.000.000

Các xử lý truy cập dữ liệu

Mã số	Tên xử lý	Tần suất
01	Tìm hóa đơn	100/ngày
02	Tính doanh thu tháng	1/tháng
O3	Tính doanh thu theo khách hàng	100/tháng
O4	Tổng hợp doanh số năm	1/năm
O5	Lập biểu đồ so sánh doanh số theo các năm	1/năm

 Phân chia dữ liệu (partition)

– Ví dụ:

Tách table HOA_DON theo năm Các phép tóan o1, o2, o4 hiệu quả hơn

HD004

Số_HD	Ngày_HD	Diễn_giải	Trị giá
Hd00001	1/1/04	Xxxxxx	1.000.000
Hd00002	2/1/04	Yyyyyy	2.000.000

HD005

Số_HD	Ngày_HD	Diễn_giải	Trị giá
Hd15000	1/1/05	Zxzxzzxzx	1.400.000
Hd15001	2/1/05	Qqqqqqq	2.100.000

HD006

	Số_HD	Ngày_HD	Diễn_giải	Trị giá
1	Hd30000	2/1/06	Asasasas	12.000.000
	Hd30001	2/1/06	Dsdsdsds	1.000.000

HOA_DON KL: ~10.000.000/năm

Số_HD	Ngày_HD	Diễn_giải	Trị giá	
Hd00001	1/1/04	Xxxxxx	1.000.000	
Hd00002	2/1/04	Yyyyyyy	2.000.000	7
				\mathbb{V}
Hd15000	1/1/05	Zxzxzzxzx	1.400.000	
Hd15001	2/1/05	Qqqqqqq	2.100.000	٦\
				7
Hd30000	2/1/06	Asasasas	12.000.000	
Hd30001	2/1/06	Dsdsdsds	1.000.000	

Thiết kế dữ liệu vật lý Phân chia dữ liệu (partition)

- - Phân chia theo chiều dọc (vertical partition):
 - Phân chia một cấu trúc luận lý thành những cấu trúc lưu trữ vật ký khác nhau
 - Ví dụ:

KHÁCH_HANG(MÃ KH, TÊN_KH, DCHI, DT, TAIKHOAN, MASOTHUE, PTTTOAN, MUC_NO, CONG_NO)

KH1(MA KH, TEN KH, DCHI)

Cấu trúc truy cập thường xuyên

KH2(MA_KH,DT, TAIKHOAN, MASOTHUE, PTTTOAN, MUC_NO, CONG_NO)

Cấu trúc truy cập không thường xuyên

- Gộp dữ liệu (denormalization)
 - Mục tiêu:
 - Tối ưu hóa truy vấn dữ liệu
 - Hạn chế:
 - Phát sinh trùng lắp dữ liệu
 - Kiểm soát tính nhất quán dữ liệu

- Gộp dữ liệu (denormalization)
 - Gộp 2 quan hệ liên kết 1-1

SINH_VIÊN(MÃ_SV, TEN_SV, CHUYEN_NGANH)

HÔSO'_HBÔNG(MÃ_HS, NGÀY_HS, KHẢ_NĂNG,MA_SV)

Xử lý	Dữ liệu liên quan	
	MÃ_SV, TEN_SV, CHUYEN_NGANH, NGÀY_SINH, KHẢ_NĂNG	
O2	TEN_SV, NGÀY_HS, KHẢ_NĂNG	

INH_VIÊN(MÃ_SV, TEN_SV, CHUYEN_NGANH, NGÀY_HS, KHẢ_NĂNG)

- Gộp dữ liệu (denormalization)
 - Gộp 2 quan hệ liên kết 1-N

Mã_SV	Tên_SV	 MA_CN
991100	N.V. A	 HTTT ——
991101	N.T.B	 CNPM —
991112	P.V.C	 CNPM
991120	T.T.N	 HTTT
991200	T.V.M	 CNPM

Tên_CN
Hệ thống thông tin
Công nghệ phần mềm
Mạng máy tính
Công nghệ tri thức

<u>Truy vấn thường xuyên</u>:

- Q1 (Mã_SV, TÊN_SV, TÊN_CN)

- Gộp dữ liệu (denormalization)
 - Gộp 2 quan hệ liên kết 1-N

Mã_SV	Tên_SV		MA_CN	Tên_CN
991100	N.V. A		HTTT	Hệ thống thông tin
991101	N.T.B		CNPM	Công nghệ phần mềm
991112	P.V.C		CNPM	Công nghệ phần mềm
991120	T.T.N	1	HTTT	Hệ thống thông tin
991200	T.V.M	1	CNPM	Công nghệ phần mềm

Truy vấn thường xuyên:

Q1 (Mã_SV, TÊN_SV, TÊN_CN)

Trùng lắp thông tin

Cấu trúc gộp trên sẽ tối ưu hơn cho truy vấn Q1, nhưng sẽ dẫn đến trùng lắp thông tin

